

ctrl

alt

GEEN MILITAIR EUROPA

**INFO
BROCHURE**

INHOUD:

Inleiding	p. 3
. 1. De EU, een vredesproject?	p. 6
. 2. De EU, een economisch project	p. 11
. 3. Belangenvermenging in 'the Brussels Bubble'	p. 15
. 4. Bevoorrechte toegang van de wapenindustrie tot de EU, de gevolgen	p. 22
. 5. Conclusie: Een veilig Europa in een betere wereld?	p. 30

De Europese Unie. Een onbegrijpelijk gedrocht? Een ver van mijn bed show? Het centrum van de macht?

De Europese Unie heeft sinds haar ontstaan stelselmatig meer macht gekregen. Steeds meer bevoegdheden werden overgeheveld van het nationale naar het Europese niveau. Met de financiële crisis van 2008 en de daaropvolgende eurocrisis is dit proces in een stroomversnelling gekomen. Het centrum van de macht ligt steeds meer in Brussel. Niet in de Wetstraat of aan het Martelaarsplein, maar wel aan het rond punt van Schuman. Daar staan de gebouwen van de Europese Commissie en de Europese Raad. Iets verderop ligt het Europees parlement.

Al een tijd volgt Vredesactie met argusogen de EU. Immers, de EU militariseert. Het oorspronkelijk civiele vredesproject krijgt steeds meer militaire kantjes. De EU erft daarmee de trekken van haar lidstaten, en die zijn vaak behoorlijk oorlogszuchtig. Voorlopig is er van een eengemaakte Europese defensie geen sprake, maar de militaire initiatieven die de EU neemt, zorgen wel voor een steeds verdergaande militaire samenwerking tussen de lidstaten.

De EU is in hart en nieren een economisch project. Oorspronkelijk stond de economische samenwerking in Europa ten dienste van een duurzame vrede. Maar al snel werd de status van economische grootmacht een doelstelling op zich. 'De meest concurrentiële economie ter wereld worden' is de allesoverheersende doelstelling. Dit zet de deur wagenwijd open voor een bevoorrechte behandeling van de

“ Het centrum van de macht ligt steeds meer in Brussel. Niet in de Wetstraat of aan het Martelaarsplein, maar wel aan het rond punt van Schuman. ”

bedrijfsbelangen in het Europese beleid.

Een van de meest zorgwekkende evoluties is de invloed van de wapenindustrie op het Europese beleid. Of het nu gaat over gemeenschappelijke defensietaken, over regels voor wapenexport, over de prioriteiten voor het Europees onderzoeksbeleid, of zelfs over het migratiebeleid, internet, gezondheidszorg, of internationaal transport, overal weet de wapenindustrie haar stempel op te drukken. De EU subsidieert de Europese wapenindustrie voor de ontwikkeling van nieuwe wapentechnologie. Steeds meer bepalen de belangen van de wapenindustrie de militaire uitgaven. De EU ziet overal bedreigingen en vijanden, omarmt en promoot de veiligheids- en surveillance technologie omwille van de economische voordelen die dit biedt voor de wapenindustrie. Bij het toekennen van uitvoervergunningen hebben commerciële belangen een hogere prioriteit dan ethische overwegingen.

De Europese besluitvorming heeft weinig met democratie te maken. De Europese instellingen zijn selectief blind voor alles wat niet past in het kraam van het economische project. In de Brusselse 'Bubble' worden de beslissingen genomen door een beperkte groep van 'experts' waarin de bedrijfswereld stevig oververtegenwoordigd is. Dat deze per definitie het bedrijfsbelang nastreeft wordt hierbij gemakkelijkschalve vergeten of onbelangrijk geacht.

De internationale samenwerking op Europees niveau biedt fantastische mogelijkheden die we niet mogen laten fruiken door de bedrijfswereld.

Als we het Europese veiligheidsbeleid uitbesteden aan de wapenindustrie dan schiet er van het Europese vredesproject nog maar weinig over. De EU moet af van haar allesoverheersende economische doelstelling. Ze zal niet uit zichzelf veranderen - sociale verandering gebeurt nooit 'vanzelf'. Een sociaal en democratisch Europa moet afgedwongen worden. Het is de hoogste tijd om de technocratische expertenbubbel in de Europese wijk te doorprikken.

Dit dossier maakt deel uit van de campagne "Ctrl+Alt+EU: geen militair Europa" van Vredesactie. Met deze campagne neemt Vredesactie de handschoen op. Het dossier levert de inhoudelijke achtergrond, echter: met informatie alleen zullen we niet veel veranderen. Als we een stem willen veroveren in het Europese beleid moeten we gaan staan waar het beleid vorm krijgt: tussen de lobbyisten en de beleidsmakers. We doorprikken de 'Brussels bubble', we verstoren de dagelijkse gang van zaken van de Eurocraten en leggen de linken tussen de wapenindustrie en de politiek bloot. Tot op de straten en pleinen van de Europese wijk!

Wil je meewerken? Neem contact.

Vredesactie

Patriottenstraat 27, 2600 Berchem

www.vredesactie.be

03 281 68 39

info@vredesactie.be

2. De EU, een vredesproject?

“De EU is de grootste wapenexporteur ter wereld.”

De Europese Unie is ontstaan uit de as van de Tweede Wereldoorlog. Het Europese project had oorspronkelijk tot doelstelling om door middel van economische samenwerking, een duurzame vrede te creëren in Europa. De afgelopen decennia heeft dat Europese project onmiskenbaar een positieve rol gespeeld in het handhaven van die vrede. Maar de wereld stopt niet aan de grenzen van Europa. En het Europese project is al lang geen vredesproject meer.

DE EU, EEN MILITAIR PROJECT

Lange tijd was de Europese Unie een zuiver civiel project; defensie bleef de bevoegdheid van de lidstaten. Die tijd ligt achter ons. Intussen heeft de EU de bevoegdheden, instellingen en operationele structuren om militaire interventies uit te voeren over de hele wereld. De beslissing om de EU een militaire poot te geven werd genomen met het verdrag van Amsterdam (1997). De EU kreeg de bevoegdheid om militair te interveniëren om humanitaire redenen (de zogenaamde Petersberg-taken). Met het verdrag van Lissabon (2009) kreeg de EU dezelfde militaire bevoegdheden als de NAVO. Het verdrag voorziet dat wanneer een lidstaat gewapenderhand wordt aangevallen, de andere lidstaten met alle middelen (dus ook militaire) hulp en bijstand verlenen. De bevoegdheid van de EU om militaire operaties op te zetten buiten haar grondgebied werd uitgebreid tot vredeshandhaving, conflictpreventie en versterking van de internationale veiligheid. De deur naar een gemeenschappelijke defensie werd opengezet.

EUROPA, JAARLIJKSE DEFENSIE-UITGAVEN: 194.000.000.000 EURO

Als we de verwezenlijkingen van de verschillende Europese landen bij elkaar optellen, dan oogt het Europese plaatje alles behalve fraai. In 2010 gaven de 28 EU lidstaten 194 miljard euro uit aan defensie, dat is meer dan de uitgaven van Rusland, China en Japan samen¹. Alleen de V.S. geven meer uit. Europese landen zijn over de hele wereld militair actief. In buitenlandse interventies treedt Europa zelden op als één militaire macht. Wanneer Europese landen ergens

1

http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/defence/defence-industrial-policy/index_en.htm

militair tussenbeide komen, doen ze dat in steeds wisselende coalities. Tony Blair (Groot-Brittannië) en José Maria Aznar (Spanje) waren naast George W. Bush de grootste pleitbezorgers van de oorlog tegen Irak. Denemarken is er vaak als de kippen bij wanneer er militaire interventies op til zijn. Het was een van de luidste stemmen voor een militaire interventie tegen Syrië, zelfs zonder een VN-resolutie. Ook bij de interventies in Afghanistan en Mali was Denemarken heel actief. Frankrijk schrikt er niet voor terug om eigengereid militair in te grijpen wanneer de belangen van het zogenaamde Françafrique op het spel staan. De afgelopen tien jaar intervenueerde het Franse leger in o.a. Ivoorkust, Tsjaad en de Centraal

De militaire structuren van de EU: de NAVO als voorbeeld

Sinds 1997, bij de inwerkingtreding van het verdrag van Amsterdam, wordt de Europese veiligheids- en defensiepolitiek (EVDB) concreet uitgebouwd. Hierbij dient de NAVO als model. Er bestaat niet zoiets als 'een Europees leger'. Zowel binnen de NAVO als binnen de EU blijven troepen nationaal. De EU beschikt over 'Battle Groups'. Dit zijn troepen van ongeveer 1500 soldaten waarvoor de verschillende EU-landen manschappen ter beschikking stellen, die binnen de 5 dagen inzetbaar moeten zijn voor een periode van 30 tot 120 dagen. Steeds staan 2 battle groups paraat. Ze staan onder het commando van de militaire staf van de EU, wat wil zeggen dat de lidstaten grotendeels afstand doen van zeggenschap over de inzet ervan. Deze Battle Groups zijn nog nooit ingezet maar spelen onmiskenbaar een belangrijke rol in het oliën van de operationele samenwerking van troepen uit verschillende landen. Zowel militairen als medewerkers van de ministeries van defensie leren elkaar kennen, samenwerking wordt routine, legereenheden geraken op elkaar ingespeeld.

Een aanzet tot operationele plannings- en commandostructuur is gegeven door de uitbouw van het EU Operations Centre dat moet instaan voor de leiding over de Battle Groups. De andere opties om een EU operatie te leiden zijn gebruik maken van de NAVO-capaciteiten in SHAPE of van een hoofdkwartier dat door een lidstaat ter beschikking is gesteld. In praktijk wordt vooral de laatste optie gevolgd. Zo werd het Franse hoofdkwartier in Mont Valérien tijdens de EU operatie in Tsjaad gebruikt, en leidde het Duitse hoofdkwartier in Potsdam de operatie in Congo tijdens de presidentsverkiezingen aldaar. De verdere uitbouw van een operationeel hoofdkwartier blijft een politiek gevoelige kwestie, onderhevig aan de rivaliteit tussen de landen die een Amerikaansgeoriënteerde politiek via de NAVO willen volgen en de landen die Europese grootmachtambities hebben zoals Frankrijk en Duitsland.

De politieke besluitvorming gebeurt via het Politiek en Veiligheidscomité, vooral gekend onder de Franse afkorting 'COPS'. Dit wordt geadviseerd door het EU Militair Comité (EUMC). De EU militaire staf (EUMS) zorgt voor ondersteuning. Catherine Ashton, de hoge vertegenwoordiger voor het Europese buitenlands beleid, speelt binnen de EU een gelijkaardige rol als de NAVO-secretaris-generaal, zij het met een uitgebreider takenpakket.

Afrikaanse Republiek². Recent speelde Frankrijk een leidende rol bij de militaire interventies in Mali en Lybië. Duitsland gooit het over een andere boeg. Het voert een actieve bewapeningspolitiek, onder meer in het Midden-Oosten. Duitsland beschouwt Saoedi-Arabië als een strategische partner die bewapend moet worden als tegengewicht voor Iran.

EEN EUROPEES BUITENLANDS BELEID: GEEN SUCCES

In 2010 werd een instelling opgericht die het gemeenschappelijke Europees buitenlands beleid zou moeten vormgeven: de Europese Dienst voor Extern Optreden (beter bekend onder het Engelse acroniem EEAS, wat staat voor European External Action Service). Onder leiding van Catherine Ashton, de hoge vertegenwoordiger voor het Europese buitenlands beleid, zou het een Europees superministerie van buitenlandse zaken worden en een Europese diplomatie ontwikkelen. Dat werd geen succes. In een rapport uit 2013 in opdracht van het Europees Parlement, legden onderzoekers van de KULeuven de vinger op de wonde: niet alleen willen de Europese lidstaten zelf de touwtjes in handen houden, ook de samenwerking met de Europese Commissie loopt op z'n zachtst gezegd niet van een leien dakje³. Een gemeenschappelijk buitenlands beleid is zo goed als onbestaande. De visie op zo'n beleid verschilt sterk onder de Europese landen, en ook de wereldwijde belangen van de lidstaten lopen ver uiteen.

DE EU, GROOTSTE WAPENEXPORTEUR TER WERELD

De EU is de grootste wapenexporteur ter wereld⁴. De vier grootste wapenbedrijven van de EU (BAE Systems, Thales, Finmeccanica en EADS) staan in de top 10 van grootste wapenbedrijven ter wereld. De Europese wapenindustrie had in 2012 een jaarlijkse omzet van 96 miljard euro⁵. Er wordt in Europa dus aardig wat geld verdiend aan het bewapenen van de wereld en aan gewapende conflicten. Een gemeenschappelijke visie op een Europees buitenlands- en veiligheidsbeleid is er niet, maar over één zaak is men het roerend eens: we hebben een bloeiende Europese wapenindustrie nodig. In EU-newspeak heet dat 'an innovative and competitive European Defence Technological and Industrial Base (DTIB)'. De hele EU lijkt van deze vanzelfsprekendheid doordrongen. Als een mantra wordt in heel wat speeches, verklaringen en beleidsdocumenten het volgende herhaald: Een sterk Europees buitenlands beleid heeft een gemeenschappelijk defensiebeleid nodig, en daarvoor hebben we een sterke en competitieve wapenindustrie nodig. En zonder verpinken wordt deze mantra omgedraaid. In 2007 zei Solana, de toenmalige hoge vertegenwoordiger voor het Europese buitenlands beleid: "Well, what is to be done? At the strategic level, there is no mystery. ... We have to spend more." "No-one should remain under the illusion that a healthy and comprehensive DTIB can be sustained on a national basis. We are, you might say, condemned

2 <http://www.vie-publique.fr/chronologie/chronos-thematiques/du-tchad-au-mali-interventions-armee-francaise-depuis-1981.html>
3 <http://www.europarl.europa.eu/committees/en/studies/download.html?languageDocument=EN&file=90650>
4 <http://www.sipri.org/pdfs/SIPRIDataonEU.pdf>
5 <http://new.eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52013SC0279>

to cooperate - to pool our efforts and resources. On the government side, we must combine our requirements so as to offer industry projects with a worthwhile economy of scale."

Met andere woorden: we willen een 'gezonde' Europese wapenindustrie, daarom moeten we meer uitgeven aan defensie, en dus moeten we werken aan een gemeenschappelijk defensiebeleid.

HET EUROPESE MILITAIR-INDUSTRIEEL COMPLEX

De wapenindustrie wordt binnen de Europese instellingen gezien als een centrale belanghebbende. Met de uitbouw van het militaire Europa zien we dan ook de uitbouw van een militair-industrieel complex op Europese schaal. Beleidsbeslissingen die schijnbaar gemotiveerd worden door een militaire of politieke logica blijken bij nader inzien gemotiveerd door economische redenen. De uitbouw van een Europese defensiepolitiek is vooral het resultaat van een industriële politiek. We zien een omkering van de beleidsprioriteiten. Officieel is de militaire politiek gebaseerd op een analyse van de veiligheidsproblemen en wordt de economische politiek daarop afgestemd. In de praktijk is de economische politiek de motor achter de besluitvorming rond defensie. Men vergeet dat de enige doelstelling van die industrie is: meer wapentechnologie verkopen. Maar een wereld waarin meer wapens circuleren is hoegenaamd geen veiligere wereld.

INTUSSEN AAN DE GRENS

Intussen werkt de EU aan een gemeenschappelijk 'grensbeheer' als onderdeel van een gemeenschappelijk asiel- en migratiebeleid. Hiervoor werd in 2004 een afzonderlijk agentschap opgericht: Frontex⁶. Een van de doelstellingen van Frontex is het coördineren van de controle aan de buitengrenzen van Europa. Dit zou in principe een civiele invulling kunnen hebben: voor het controleren van paspoorten en reisdocumenten zijn geen militairen nodig. Frontex heeft echter meer weg van het leger dan van de douane en speelt een belangrijke rol in de militarisering van de Europese grenzen. Als enige EU-instelling kan Frontex wapens aankopen. Met een budget van 112 miljoen euro per jaar (2011) is het een graag geziene klant van de wapenindustrie geworden. Europese grensbewakingsteams zijn stevig uitgerust en opereren als militaire commando-eenheden. Ze kunnen snel ingezet worden wanneer grote groepen niet EU-onderdanen proberen de EU binnen te geraken. Frontex kan bezwaarlijk een Europees leger genoemd worden. Maar onder het mom van een gezamenlijk asiel- en migratiebeleid krijgt een Europese instelling wel de bevoegdheid voor quasi-militaire operaties waarvoor geen instemming nodig is van individuele lidstaten.

3. De EU: een economisch project

“De wapenindustrie beschouwt zichzelf als een sector als een andere, die meer wil verkopen, wil groeien en daarom actief wil worden op steeds andere markten.”

De Europese Unie is ontstaan als een economisch project. Als de Europese landen onderling economisch van elkaar afhankelijk werden, zouden ze niet meer tegen elkaar ten strijde trekken, zou luidde de redenering. Door in het bijzonder de nationale grenzen open te breken voor kolen en staal, zou geen enkel land in het

geheim een sterk leger kunnen opbouwen. Het zou verraden worden door de handelsstromen binnen de vrije markt. Een nieuwe oorlog tussen Duitsland en Frankrijk zou zo niet alleen ondenkbaar, maar zelfs materieel onmogelijk worden.

HET HART VAN DE EU: EEN ECONOMISCHE GROOTMACHT

De redenering werd snel doorgetrokken: niet alleen voor kolen en staal moest er een eengemaakte markt komen, de hele economie moest op Europese schaal georganiseerd worden. Met het verdrag van Rome in 1957 werd de EEG opgericht, de Europese Economische Gemeenschap.

Echter, de organisatie van handel en productie op Europese schaal werd een streven op zich dat niet meer in functie stond van de oorspronkelijke doelstelling. Het moest grote ondernemingen mogelijk maken die de concurrentie aankunnen met Amerikaanse en Japanse giganten. Samen met het openbreken van de grenzen (het vrij verkeer van goederen en diensten staat gebeideld in het verdrag) voert de voorloper van de EU sindsdien een actieve industriële politiek die erop gericht is die economische mastodonten te creëren.

De nationale thuismarkten van de Europese landen zijn kleiner dan de Amerikaanse of de Japanse markten en bieden niet dezelfde schaalvoordelen. Een economie die zulke schaalvoordelen niet kan leveren, riskeert dat haar bedrijven enkel een rol gaan spelen als onderaannemer of overgenomen worden als lokale afdeling van een grotere onderneming. Het resultaat daarvan is een verlies van economische controle en onafhankelijkheid. De eengemaakte Europese markt en het fusioneren tot gigantondernemingen was erop gericht dit te vermijden.

Intussen werken ongeveer 3600 ambtenaren in de Europese administraties die zich rechtstreeks met economisch beleid bezig houden. Ter vergelijking: de administratie gezondheid en consumenten moet het stellen met 738 medewerkers, die voor Milieu en Klimaatactie samen moeten het doen met 587, werkgelegenheid en sociale zaken telt 586 werknemers, onderwijs en cultuur 471.

In verschillende sectoren, en zeker in de voormalige overheidssectoren (bv. transport, post, telecommunicatie, energie, de financiële sector), zijn een handvol grote bedrijven ontstaan die de Europese markt domineren en controleren. Deze grootschalige ondernemingen ontstonden door de fusie van allerlei nationale ondernemingen. Ze zijn niet zomaar een gevolg van de ongecontroleerde vrije marktwerking, het is een expliciete doelstelling van het Europese industriële beleid. De EU wil "de meest concurrentiële en dynamische kenniseconomie"⁷ ter wereld worden. Dit is de Europese vertaling van het neoliberale dogma: 'wat goed is voor de bedrijven, is goed voor iedereen'. Dat het bedrijfsbelang (groeien, meer producten verkopen, meer winst maken, ...) niet hetzelfde is als het publieke belang wordt daarbij over het hoofd gezien of koudweg genegeerd.

DE WAPENINDUSTRIE, EEN SECTOR ALS ALLE ANDERE.

Nadat de wapenindustrie lange tijd van een uitzondering genoot, gelden intussen ook voor die industrie de regels van de Europese interne markt. Het behoud en de versterking van de Europese wapenindustrie is een expliciete doelstelling van het Europese beleid. Door bedrijfsfusies werd er op Europese schaal een oligopolie gecreëerd met vier grote wapenfabrikanten: EADS, Finmeccanica, BAE en Thales. Zij produceren de grote wapensystemen (tanks, drones, raketlanceerders, gevechtsvliegtuigen,...) terwijl een heleboel kleinere bedrijven daar onderdelen voor aanleveren. Deze "Grote Vier" nemen twee derde van de totale omzet van de Europese wapenindustrie voor hun rekening. Op wereldschaal zijn de Europese wapenfabrikanten uiterst competitief. De Europese Unie is vandaag de grootste wapenexporteur ter wereld.

De wapenindustrie beschouwt zichzelf als een sector als een andere, die meer wil verkopen, wil groeien en daarom actief wil worden op steeds andere markten. De Europese Commissie is dezelfde mening toegedaan en behartigt de 'public relations' van de wapenindustrie. In een werkdocument uit december 2012 beargumenteert de Europese Commissie dat de EU zelf civiele toepassingen van drones moet ontwikkelen, omwille van de mogelijkheden die dit geeft voor de wapenindustrie om meer producten te verkopen⁸. Dit is de wereld op zijn kop.

Een speerpunt van het industrieel beleid van de EU is het subsidiëren van de ontwikkeling van nieuwe technologie. Officieel was de afgelopen jaren de subsidiëring van wapentechnologie niet toegestaan. Toch streek de wapenindustrie aardig wat geld op uit Europese subsidies voor onderzoek en ontwikkeling. In

de periode 2007-2013 was er een budget van 1,4 miljard euro beschikbaar voor zogenaamd veiligheidsonderzoek⁹. Met dit geld financierden Europese en Israëlische bedrijven o.a. de ontwikkeling van nieuwe wapentechnologie¹⁰. Mits de juiste woordkeuze in de projectaanvraag werd zelfs de ontwikkeling van drone-technologie gesubsidieerd. Ook al was er geen enkele garantie dat de resultaten niet in militaire drones terecht zouden komen.

Waarvoor al die nieuwe technologie moet dienen, wie die gaat gebruiken en of die technologie ons dichterbij een veiligere wereld brengt, blijkt van secundair belang. Toegepast op de wapenindustrie veroorzaakt het Europese economische project niet meer of niet minder dan een nieuwe wapenwedloop. Een wedloop

⁷ Dit is de kern van de Lissabon-strategie, die in 2000 gelanceerd werd en die tot vandaag een belangrijke plaats inneemt in het economisch beleid van de EU. http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/00100-r1.en0.htm
⁸ <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/12/st13/st13438.en12.pdf>

⁹ http://ec.europa.eu/research/lp7/index_en.cfm?pg=security
¹⁰ David Cronin (2010) Europe's alliance with Israel. Aiding the Occupation. <http://www.vredesactie.be/nl/nieuws/europa-uw-geld-voor-de-defensie-industrie-en-de-isra%C3%ABlische-bezettingpolitiek>

tussen de wapenfabrikanten die altijd nieuwe wapentechnologie willen ontwikkelen om voor te blijven op hun concurrenten. En een afgeleide wapenwedloop tussen regeringen die door diezelfde wapenbedrijven om steun worden gevraagd om hun concurrentiepositie veilig te stellen. Wanneer nieuwe wapensystemen beschikbaar zijn, lobbyen de wapenbedrijven bij regeringen om hun producten te kopen, en om ze wereldwijd te mogen exporteren.

Gedreven door een eenzijdige focus op economische doelstellingen stimuleert de EU de ontwikkeling en de aankoop van nieuwe wapentechnologie en de wereldwijde wapenhandel. Het almachtige principe van competitiviteit dat het bedrijfsbelang boven elk ander principe plaatst, zorgt ervoor dat een beleid gebaseerd op vreedzame samenwerking of internationale solidariteit, steeds minder kansen krijgt.

Het 'Defensiepakket'

In 2009 namen het Europese Parlement en de Europese Raad twee Richtlijnen aan rond de wapenmarkt en militaire aankopen in de EU.¹¹ Samen met een beleidsnota door de Europese Commissie, die 'een strategie voor een sterkere en meer competitieve Europese defensie-industrie' beschrijft, vormen deze Richtlijnen het zogenaamde 'Defensiepakket'.¹² Richtlijn 2009/81/EC harmoniseert wapenaankopen van de lidstaten, terwijl Richtlijn 2009/43/EC tot doel heeft de handel in wapens en andere veiligheids- en defensiegoederen in Europa vrij te maken. Het Defensiepakket komt tegemoet aan een oude eis van de wapenindustrie: het opentrekken van procedures voor nationale wapenaankopen en de vereenvoudiging van wapenhandel binnen de EU. Onder meer in Vlaanderen zorgde de implementatie van deze richtlijnen voor een uitholling van de controle op wapenexport. Door het wegvallen van de controle bij de binnengrenzen kan nu vlot uitgevoerd worden via het Europese land met de zwakste exportregels. Tijdens de ontwerpfase van de Richtlijnen overlegde de Commissie intensief met vertegenwoordigers van de industrie. Vertegenwoordigers van de grote Europese wapenbedrijven pleegden meer dan tien keer overleg met Commissieleden over het Defensiepakket. De Europese koepelorganisatie van de defensie-industrie (ASD) speelde een actieve rol. In haar nieuwsbrief schrijft ASD dat "de twee Richtlijnen [...] elk op hun eigen manier een revolutie in de Europese defensie- en veiligheidsmarkten inluiden." en dat "ASD tevreden is dat het regelmatig is geconsulteerd door de Europese Commissie tijdens het ontwerp van de Richtlijnen."

11
12

http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/defence/documents/index_en.htm
COM(2007)764

4. Belangenvermenging in 'the Brussels Bubble'

“Brussel is na Washington de stad waar de meeste lobbyactiviteiten ontplooid worden. Naar schatting zijn dagelijks 25.000 tot 30.000 lobbyisten in de weer om bedrijfsbelangen te promoten.”

Besluitvorming binnen de EU vindt plaats in 'the Brussels Bubble'. De 'Bubble', dat is de Europese wijk met op een paar vierkante kilometer alle Europese instellingen. Broederlijk naast de imposante gebouwen van die instellingen staan de kantoren van de industriële lobby. De Bubble, dat is ook een manier van beslissingen nemen. Voor elk beleidsdomein bestaat er in the Brussels Bubble een

club van zelfverkleerde experts waarin de industrie steevast oververtegenwoordigd is. Via adviesraden en expertengroepen, consultaties en overleg krijgt het bedrijfsleven bevoorrechte toegang tot het beleid. Zo verkoopt dit bedrijfsleven de EU haar oplossingen voor de door haarzelf gedefinieerde problemen en strijkt het subsidies op voor haar eigen onderzoek en productontwikkeling. De Bubble, dat is een vertrouwensnetwerk waarbinnen persoonlijke relaties belangrijk zijn. Wie het geld heeft om in die persoonlijke relaties te investeren, weet dat de beloning altijd groter zal zijn dan de investering.

THE BRUSSELS BUSINESS

De voorbereiding van het beleid binnen de Europese administraties speelt een belangrijke rol in het tot stand komen van het Europees beleid, veel meer dan dat op het nationale niveau het geval is. Anders dan op het nationale niveau, is het niet het Europees parlement dat beleidsinitiatieven kan nemen en wetsvoorstellen kan doen. Dat gebeurt door de Europese Commissie. De Europese Commissie bestaat uit 27 commissarissen en een uitgebreid administratief apparaat. Ze heeft het monopolie op het wetgevend initiatief. De Commissie is tegelijk wetgevende en uitvoerende macht. Sinds het verdrag van Lissabon (2009) heeft het parlement meer macht gekregen, maar die macht is nog steeds beperkt tot het stemmen en amenderen van wetgeving die door de Commissie wordt voorgesteld. Wanneer

de Europese regelgeving ter stemming wordt voorgelegd heeft ze al een hele weg afgelegd doorheen de Europese bureaucratie.

Een goede lobbyist weet zijn weg te vinden in die bureaucratie. Hoe vroeger hij erbij is, hoe meer invloed hij kan uitoefenen. De Europese Commissie nodigt vertegenwoordigers van de industrie uit als 'experten'. Expertengroepen en adviesgroepen spelen een belangrijke rol in de voorbereiding van het Europese beleid. De Europese Commissie roept deze selecte groepen in het leven telkens een nieuw voorstel of politiek initiatief in de steigers staat. Via externe expertise compenseert de Commissie het gebrek aan expertise binnenhuis, en ze verzekert zich tegelijk van een specifiek draagvlak. De samenstelling van de groepen verraad waar de Commissie een draagvlak zoekt voor haar beleid. De industrie is er oververtegenwoordigd. Organisaties of experts die een algemeen belang nastreven zijn in de Bubble sterk in de minderheid.

Brussel is na Washington de stad waar de meeste lobbyactiviteiten ontplooid worden. Naar schatting zijn dagelijks 25.000 tot 30.000 lobbyisten in de weer, voornamelijk om bedrijfsbelangen te promoten. Veel openbare informatie daarover is niet beschikbaar. Er bestaat een transparantieregister, waarin informatie verzameld wordt over lobbyactiviteiten (budget, mankracht, doelstellingen, etc.)¹³. Deelname aan het register is echter vrijwillig, in tegenstelling tot het register in Washington, dat verplicht is. Zonder overdrijven kunnen we stellen dat de voorbereiding van het EU-beleid vaak één grote achterkamerpolitiek is. Het is verkeerd om te denken dat lobbyisten zich enkel bezig houden met het op beleefde wijze overmaken van hun vragen aan ambtenaren en politici. Nee, de vertegenwoordigers van de bedrijfs wereld schrijven, letterlijk, het Europese beleid.

De meest strategische beslissingen worden genomen door een beperkte club van toppolitici, topambtenaren en toplui uit de bedrijfs wereld. De relatie tussen de grote Europese bedrijven en de Europese instellingen is zeer nauw. Ze vinden elkaar op formele en informele bijeenkomsten. Op de informele bijeenkomsten, vaak gesponsord door de industrie, leren ze elkaar kennen en wordt er gewerkt aan de vertrouwensband. Deze elitebesluitvorming vindt plaats in alle beleids domeinen van de EU, maar wordt goed geïllustreerd door de wijze waarop het Europese defensie- en veiligheidsbeleid tot stand komt.

GEÏNSTITUTIONALISEERDE BELANGENVERMENGING

In het dossier "Lobbyen voor oorlog. De rol van de wapenindustrie in de uitbouw van een militair Europa"¹⁴ dat Vredesactie en Corporate Europe Observatory publiceerden in 2011, worden alle spelers in de Brussels Bubble rond defensie en veiligheid belicht. Je vindt er meer achtergrondinformatie over de Big Four (Thales, Finmeccanica, BAE systems en EADS) en hun lobbyactiviteiten in Brussel. Ook de rol van de koepelorganisaties van de defensie- en de veiligheidsindustrie wordt toegelicht. Hier gaan we verder in op die instellingen waar de belangenvermenging het grootst is, waar het onderscheid tussen de belangen van de wapenindustrie en het publiek belang verdwenen is.

DG ENTERPRISE AND INDUSTRY, DG MARKT: BEHOEDERS VAN HET ECONOMISCHE PROJECT

De departementen (of 'directoraat-generaal' in EU terminologie) voor Ondernemen en Industrie (DG Enterprise) en voor de Europese Eenheidsmarkt (DG Markt) zijn de machtigste administraties binnen de Europese Commissie. Het eerste is verantwoordelijk voor industrieel beleid, het tweede voor het functioneren van de eengemaakte markt. Samen zijn ze de behoeders van het economisch project in het hart van de EU. Ze zijn grotendeels verantwoordelijk voor het zogenaamde 'Defensiepakket', de twee richtlijnen uit 2009, die de Europese geest van liberalisering – open markten zonder publieke controle – naar de defensie- en veiligheidssector brachten. Deze departementen doen vaak een beroep op expertgroepen met naast ambtenaren soms uitsluitend vertegenwoordigers uit de industrie. Deze expertgroepen hebben het pad geëffend voor het veiligheidsonderzoeksprogramma "FP7-security"¹⁵. Ook de aanbevelingen die de Europese Commissie in juli 2013 deed om de wapenindustrie te versterken¹⁶ gingen vooraf door ettelijke consultatierondes en conferenties met vertegenwoordigers van de industrie.

FP7-Security ?

Het European Security Research Programme (of "FP7-Security") van de Commissie kan worden omschreven als een waargeworden droom van de wapenindustrie.¹⁷ In de periode 2007-2013 was een budget van 1,4 miljard euro beschikbaar voor onderzoek naar veiligheid in de breedste zin van het woord. Officieel werd geen geld gegeven voor onderzoek naar wapentechnologie. Maar wapenbedrijven pikten een aardig grantje mee uit de subsidiepot. De belangenvermenging bij dit subsidieprogramma was groot: de toekomstige ontvangers van de subsidies bepaalden mee de krijtlijnen en de regels. Twee expertgroepen waren van cruciaal belang. De Group of Personalities in the Field of Security Research (GoP) (2003-2004) bepaalde de basisstructuur van het programma. ESRAB (The European Security Research Advisory Board) adviseert de Commissie over de te volgen koers zolang het programma loopt. De "Grote Vier" (BAE Systems, EADS, Finmeccanica, Thales) en verscheidene andere wapenproducenten hebben vertegenwoordigers in deze organen. Acht van de 28 leden van GoP waren vertegenwoordigers uit de industrie, drie leden kwamen uit onderzoeksinstellingen. In ESRAB zijn 17 van de 50 leden vertegenwoordigers uit de industrie en 11 leden komen uit onderzoeksinstellingen. De overige leden van beide expertgroepen zijn vertegenwoordigers uit de Europese of nationale administraties. Resultaat: de "Grote Vier" behoren tot de belangrijkste gegadigden qua toegekende onderzoeksfondsen.¹⁸

15
16
17
18

Hayes, Ben (2006): *Arming Big Brother. The EU's Security Research Programme*. Amsterdam: TNI / Statewatch.
<http://www.vredesactie.be/nl/nieuws/de-europese-commissie-beveelt-aan-meer-wapenproductie-in-europa-en-meer-wapenhandel>
Hayes, Ben (2009): *Neoconopticon. The EU Security-Industrial Complex*. Amsterdam: TNI / Statewatch, p. 16.
Hayes, Ben (2009): *Neoconopticon. The EU Security-Industrial Complex*. Amsterdam: TNI / Statewatch, p. 18-19.

HET EUROPEES DEFENSIEAGENTSCHAP (EDA): WAAR BEDRIJFSLEIDERS VRIEND AAN HUIS ZIJN

Het Europees defensieagentschap (EDA) werd in 2004 opgericht, volledig volgens de voorstellen van de wapenindustrie¹⁹. Het belangrijkste doel van het Agentschap is, zoals Ashtons voorganger Javier Solana het stelde, om Europa "meer, beter en meer samen te doen spenderen" aan bewapening. Meer spenderen is er in tijden van besparingen niet meer bij, maar het valt op dat in vergelijking met andere overheidsuitgaven op defensie relatief minder wordt bezuinigd. Met een budget van 31 miljoen € in 2010 en meer dan 100 werknemers, werkt het EDA aan het stimuleren van gezamenlijke wapenprogramma's en gemeenschappelijke onderzoeks- en ontwikkelingsprojecten door de lidstaten. EDA wordt door de wapenbedrijven zelf beschouwd als hun oogappel. Het stimuleren van de Europese defensie-industrie maakt expliciet deel uit van de opdracht van EDA. De wapenindustrie wordt er gezien als een centrale belanghebbende en is er vriend aan huis. Dit weerspiegelt zich bijvoorbeeld in de prominente aanwezigheid van de bedrijfswereld op haar jaarlijkse conferenties.

EDA conferentie 2013 "European Defence Matters"

Herman Van Rompuy, Catherine Ashton en defensie-minister De Crem deden op 21 maart 2013 hun zeg op de conferentie 'European Defence Matters' van het EDA. Opmerkelijk: de CEO's van Europese defensiebedrijven EADS en Dassault kregen er een prominente rol. De conferentie was strikt voorbehouden aan genodigden. De innige relatie van de Europese beleidsmakers met de defensie-industrie verdraagt geen pottenkijkers. Tom Enders, CEO van het defensiebedrijf EADS wond er op de conferentie geen doekjes om: "We need real tangible action and money". Europees president Herman Van Rompuy was duidelijk over waar dat geld vandaan kan komen: "While civilian money needs to be used for civilian purposes, can we reap the benefits of research for dual use?" Vrij vertaald: Hoe kunnen de defensiebedrijven meesnoepen van geld dat eigenlijk voor civiele doeleinden bestemd is? Ook Catherine Ashton, hoge vertegenwoordiger voor het EU buitenlands beleid was duidelijk: "We cannot allow investment in R&T to decline further". Vrij vertaald: de EU moet de ontwikkeling van nieuwe wapentechnologie steunen met subsidies. Claude-France Arnault, de directeur van EDA stelde op haar beurt de missie van EDA op scherp: "success will also require the active involvement of those who are responsible for providing our soldiers with the necessary capabilities [...] We need a cutting-edge industry to support our defence, our innovation, our growth and our security of supply". Met andere woorden: de wapenindustrie moet van dichtbij betrokken worden bij de beslissingen van de EU over het buitenlands en defensiebeleid, omdat ze moet groeien. De EDA-conferentie was de perfecte illustratie van het groeiende Europese Militair-industrieel complex, waarin steeds meer het onderscheid vervaagt tussen politieke, economische en militaire motieven om legers te moderniseren, om wapenaankopen te doen of om wapenexportvergunningen af te leveren.

THE SECURITY AND DEFENCE AGENDA (SDA): DE “NEUTRALE” DENKTANK VAN DE WAPENINDUSTRIE

De Security and Defence Agenda (SDA), beweert “Brussels enige veiligheids- en defensie-denktank” te zijn, en “een neutraal platform om veiligheids- en defensiebeleid te bespreken”.²⁰ De organisatie pakt uit met hooggeplaatste leden en bestuurders. Javier Solana, voormalig Hoge Vertegenwoordiger voor het Gemeenschappelijk Veiligheids- en Buitenlands beleid van de EU en voormalig NAVO secretaris-generaal, en Jaap de Hoop Scheffer, eveneens voormalig NAVO secretaris-generaal zijn voorzitters van de adviesraad. Ook verschillende hooggeplaatste medewerkers van de NAVO, de EU, de nationale ministeries van defensie, toplui uit de industrie en Europarlementsleden zijn lid. Onder hen Claude-France Arnould (algemeen directeur van het Europees defensieagentschap), Robert Cooper (adviseur van de European External Action Service), Christian Ehler en Geoffrey Van Orden (Europarlementsleden en lid van het comité Security & Defence van het Europees Parlement) en Gilles de Kerchove (EU anti-terrorisme coördinator).

De helft van de jaarlijkse inkomsten van SDA (ongeveer 600.000 €) komt van bedrijven. De andere helft is voor rekening van overheden, internationale instellingen, denktanks en private fondsen. Lidmaatschap biedt unieke voordelen qua lobbying en netwerking, waaronder “debatten met NAVO en EU ambtenaren, parlementairen, regeringsvertegenwoordigers, industrieleiders, academici, journalisten, ngo’s en denktanks (...) wat SDA-leden de kans geeft om hun mening te uiten over een waaier van onderwerpen”. Op etentjes krijgen leden “unieke kansen [...] om sleutelonderwerpen te bespreken met de besluitvormers van de sector.”²¹ Bedrijven kunnen specifieke evenementen sponsoren, waarin beleidsmakers uitgenodigd worden om in debat te gaan met een vertegenwoordiger van de firma die financiert. Zo koopt de sponsor een podium voor zijn boodschap.

SDA is de kers op de taart wat betreft de beïnvloeding van het beleid door het bedrijfsleven. Op de dure diners en recepties wordt de toon gezet voor het denken over allerlei maatschappelijke thema’s. Of het nu gaat over migratie, gezondheidszorg, privacy en internet: alles zal en moet gezien worden als een veiligheidsprobleem waarvoor een technologische oplossing bestaat. SDA speelt een sleutelrol in het bijeen brengen van de Europese economische en politieke elite. Het is op dit soort evenementen dat beleidsmakers en vertegenwoordigers uit de bedrijfswereld hun mantra’s en dogma’s ontwikkelen en cultiveren. Het is een club van ‘ons kent ons’. Op de zogenaamd publieke evenementen die georganiseerd worden door de SDA worden kritische stemmen met eenvoudige truiken buiten gehouden.

Vredesactie en SDA

Op 29 mei 2013 organiseerde de Security and Defence Agenda (SDA) een rondetafel getiteld: “Het veiligstellen van defensietechnologie”. “De crisis knaagt aan de defensiebudgetten” klonk het in de aankondiging, “maar de bezuinigingen kunnen een opportuniteit opleveren voor de industrie indien landen hun militaire noden gebruiken als motor om nieuwe technologie te ontwikkelen”. Vredesactie stuurde een medewerker uit om te weten te komen hoe de leden van de denktank en haar financiers hierover dachten.

“De inschrijving verloopt probleemloos. Tien dagen voordien krijg ik een mail over de plaats van het gebeuren: het Europees Defensieagentschap. Dat is straf, de denktank van de wapenindustrie mag haar activiteiten houden in een gebouw van de EU! Een dag voor de rondetafel krijg ik opnieuw een mail: “Zorg er voor dat je op tijd bent. Er zijn meer deelnemers dan er kunnen plaatsnemen in de zaal, en wie eerst komt zal eerst binnen mogen”. [...] Bij aankomst stapt er een dame met een deelnemerslijst op me toe, sommige namen staan in een blauw vakje, andere in een wit. “Wie bent u?”, vraagt ze. Ik maak me kenbaar. “Wacht hier even”, is haar antwoord, en ze loopt weg.

Terwijl ik een beetje sta te draaien, lopen verschillende personen me voorbij en gaan meteen naar de tafel waar de naamkaartjes van de aanwezigen liggen. Tiens, blijkbaar zijn er dus verschillende types deelnemers.

Na een tijdje komt er iemand anders naar me toe. “U moet langs de security passeren”, zegt hij. Zouden ze het aan me zien dat ik vredesactivist ben? Ik had me nochtans met een ander e-mailadres ingeschreven. Ik ben een van de weinigen die door de security moet. De anderen zijn blijkbaar bekenden. Eens de veiligheidsprocedure voorbij mag ook ik naar de inschrijvingstafel.

“Wie bent u?”, is de vraag. Ik maak me opnieuw kenbaar. “Ah, sorry, de zaal is al vol.”

Compleet verbouwereerd weet ik niet wat zeggen. Ik stamel nog iets over slechte organisatie. Maar dan zie ik naast me een van de organisatoren op een man toestappen. “Maar meneer, u bent niet ingeschreven...” klinkt het. “Oei, zegt die, ik dacht van wel, zal een foutje zijn van mijn medewerkers”. “Maar geen probleem” luidt het antwoord, “we regelen wel iets”.

5. Bevoorrechte toegang van de wapenindustrie tot de EU, de gevolgen

DE EU SUBSIDIEERT DE WAPENINDUSTRIE

Totnogtoe kon de ontwikkeling van militaire technologie niet gefinancierd worden met Europese onderzoekssubsidies. Althans op papier. Het enige wat de grote wapenbedrijven moesten doen was hun projecten verpakken in een civiel jasje. Ze maakten aanspraak op de potten van het Europese Onderzoekprogramma voor veiligheid, ook wel FP7-security genoemd, ter waarde van 1,4 miljard en op het budget dat ter beschikking werd gesteld voor ruimtetechnologie, eveneens ter waarde van 1,4 miljard euro.

Naar wat er juist gebeurde met deze miljoenen euros hebben we vaak het raden; er is namelijk weinig openbare informatie over dit soort onderzoeksprojecten. Maar telkens zijn het wapenbedrijven die de subsidies opstrijken. In een van de projecten, genaamd OPARUS²², werd een specifiek element ontwikkeld voor onbemande vliegtuigen, zogenaamde drones. Dit project ter waarde van 1 miljoen euro werd uitgevoerd door een consortium van alle grote Europese en Israëlische wapenfabrikanten²³. In een ander project, INDECT, werd technologie ontwikkeld voor de massale surveillance van publieke plaatsen²⁴. Resultaat van dit onderzoek dat meer dan 10 miljoen euro Europese subsidies kreeg, was bijvoorbeeld de automatische detectie van verdacht gedrag, zoals lang stilstaan op dezelfde plek. Dit project leidde tot enige controverse na een video-boodschap van het hackercollectief Anonymous, maar wordt door de Commissie beschouwd als een paradepaardje van het veiligheidsonderzoek. Het project TALOS²⁵ (meer dan 19 miljoen euro) was dan weer gewijd aan de ontwikkeling van een robot voor militaire grensbewaking.

Behalve uit de grote subsidiepot voor onderzoek en ontwikkeling, krijgt de wapenindustrie ook subsidies van het Europees defensieagentschap. Recent werd een apart budget aangekondigd van 100 miljoen euro voor de ontwikkeling van een Europese gevechtsdrone. Dit zou een killer robot worden die autonoom beslissingen kan nemen over leven en dood.

22
23
24
25

www.oparus.eu
<http://www.vredesactie.be/nl/campagnes/ctrl-alt-eu/campaignnews/1791>
http://ec.europa.eu/enterprise/policies/security/indect/index_en.htm
<http://www.talos-border.eu/>

“De wapenindustrie werkt aan de heerlijke nieuwe wereld van morgen.”

Van 2014 tot 2020 loopt de nieuwe budgetlijn van het Europese subsidieprogramma, “Horizon 2020”. De Europese Commissie stelde oorspronkelijk voor om ook in Horizon 2020 expliciet militaire projecten uit te sluiten. Maar dat is buiten de wapenlobby gerekend. In het geamendeerde voorstel dat in het parlement ter stemming wordt voorgelegd, is de uitsluitende focus op civiele toepassingen geschrapt, en vervangen door ‘voornamelijk’ civiele toepassingen²⁶. Het lijkt erop dat de wapenindustrie haar slag zal thuis halen en dat de ontwikkeling van militaire technologie voortaan Europese subsidie kan krijgen, zonder dat er gezocht moet worden naar een civiel sausje.

26

Het geamendeerde voorstel: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&mode=XML&reference=A7-2012-427&language=EN>

DE WAPENINDUSTRIE BEPAALT DE MILITAIRE UITGAVEN

Op 1 december 2012 vond in het Franse Istres de succesvolle testvlucht plaats van de nEUROn. De nEUROn is een prototype voor een gevechtsdrone waaraan sinds 2003 gewerkt wordt door een consortium van wapenfabrikanten onder leiding van het Franse Dassault-Aviation. In militaire newspeak heet dat een UCAV, een Unmanned Combat Air Vehicle. In de praktijk is dit een vliegende robot met de capaciteiten van een gevechtsvliegtuig die bijna volledig autonoom opereert. Deze robots moeten niet meer vanop afstand bestuurd worden, maar vliegen zelfstandig naar een vooraf opgegeven locatie, waar ook ter wereld. Alleen het afvuren van raketten vereist nog een druk op de knop door een mens van vlees en bloed. De nEUROn zal luchtland raketten kunnen afvuren en wordt ontwikkeld als een stealth-vliegtuig dat zo goed als onzichtbaar is op de radar. De totale kostprijs van dit project is zo'n 405 miljoen euro²⁷, waarvan de Franse staat zo'n 200 miljoen euro op zich neemt. De natte droom van de adepten van hi-tech oorlogvoering is dat drones ooit in staat zullen zijn om luchtgevechten aan te gaan met andere drones of met bemande gevechtsvliegtuigen. Voorlopig is dit toekomstmuziek, maar het is de richting die de Europese wapenfabrikanten en hun financiers met dit demonstratieproject inslaan. De Europese wapenfabrikanten hebben de ambitie om een leidende rol te spelen bij deze volgende generatie drones. Naast een technologisch demonstratieproject wordt de nEUROn voorgesteld als een voorbeeld van Europese samenwerking. Op de jaarlijkse conferentie van het Europees Defensieagentschap (EDA) in maart 2013 werd de nEUROn daar specifiek om geroemd.

Je zou denken dat achter zo'n ontwikkelingsprogramma een veiligheidsanalyse zit waaruit de (vermeende) noodzaak van de nieuwe technologie volgt. Niets is minder waar. De vraag wat het militaire en strategische nut van een gevechtsdrone is, wordt gewoonweg niet gesteld. Bij de start van het nEUROn programma stelde Yves Robins, vice president van de Franse wapenproducent Dassault Aviation, onomwonden: "Everybody knows that the answer is the [fighter drone], but nobody knows what the question is". Er was geen militaire vraag naar de gevechtsdrone, toch werd er beslist om hem te ontwikkelen.

Deze strategie is gevaarlijk: wanneer wapenfabrikanten nieuwe (gesubsidieerde) wapentechnologie ontwikkelen, willen ze er geld mee verdienen. Ze zullen alles uit de kast halen om overheden wereldwijd er toe aan te zetten die nieuwe drones te kopen. Ondertussen zijn drones de nieuwe 'must-have' geworden van legers over de hele wereld. De vraag is in hoeverre dit het resultaat is van een geslaagde marketingcampagne van de wapenindustrie, en in hoeverre dit tegemoet komt aan een reële veiligheidsdreiging.

Dit is het Europees militair-industrieel complex in de praktijk. Soms is het niet meer duidelijk of beleidsbeslissingen uit een militaire logica volgen of uit een economische. Vaak wordt er zelfs geen moeite gedaan om de economische logica te verhullen.

MEER WAPENEXPORT

Op 8 december 2008 werd het gemeenschappelijk Europees standpunt over wapenexport goedgekeurd door de Europese Raad. Dat klinkt gewichtiger dan het is. Het zijn immers de nationale regeringen die wapenexportvergunningen weigeren of goedkeuren en ze doen dat volgens hun eigen procedures. Wapenexport wordt door veel Europese landen als een essentieel onderdeel van hun buitenlandse politiek beschouwd. Gezien er geen gemeenschappelijke visie is op een Europees buitenlands beleid, zullen lidstaten niet snel de bevoegdheid voor het verlenen van wapenexportvergunningen afstaan aan de EU. Het Europees gemeenschappelijk standpunt is dan ook vooral een oefening in het neerschrijven van de grootste gemene deler.

Net als in het nationale beleid voor wapenexport zit er in die grootste gemene deler een serieuze contradictie. Enerzijds worden acht criteria opgesteld die wapenexport moeten beperken. Anderzijds wil men een sterke wapenindustrie, en daarvoor is (meer) wapenexport van cruciaal belang.

Volgens het gemeenschappelijk standpunt moeten de beperkende criteria altijd boven de commerciële belangen van de wapenindustrie staan. De praktijk wijst echter anders uit. In 2011, het jaar dat de Arabische Lente volop woedde, bedroeg de waarde van de Europese exportvergunningen naar de regio 9 miljard euro, een miljard meer dan in 2010 en dubbel zoveel als in 2007²⁸. Nagenoeg veertig procent van de Belgische wapenexport is rechtstreeks bestemd voor de Arabische landen. Bijna de helft van alle Europese vuurwapens en hun munitie die naar het Midden-Oosten worden uitgevoerd, is afkomstig uit België.²⁹ Saoedi-Arabië koopt zoveel lichte wapens uit België dat "Saoedische soldaten vijf armen moeten hebben om al die wapens te kunnen dragen"³⁰.

Het toekennen van vergunning door de Waalse regering voor de verkoop van FN-wapens bestemd voor de elitetroepen van Muammar Khadafi is een sprekend voorbeeld van hoe commerciële belangen zwaarder doorwegen dan ethische criteria. Na verschillende negatieve adviezen, en zelfs een schorsing door de Waalse Conseil d'Etat van de eerder verleende vergunning, gaf de Waalse minister president Ruddy Demotte in 2010 toch zijn fiat voor de wapenleveringen. Hoewel het conflict in Libië nog niet in alle hevigheid was losgebarsten, waren

de mensenrechtenschendingen en het ondemocratische beleid genoegzaam bekend. Zowel de FN-directie als de vakbonden hebben zwaar aangedrongen bij Ruddy Demotte. Indien deze wapenlevering kon doorgaan, zouden er immers nog contracten in het verschiet liggen. En indien ze niet kon doorgaan, betekende het jobverlies.

In Vlaanderen hebben commerciële afwegingen ertoe geleid dat er geen catch-all clause werd opgenomen in de nieuwe Vlaamse wapenexportwetgeving die in juni 2012 werd gestemd in het Vlaamse parlement. Zo'n catch-all clause zorgt ervoor dat goederen die niet onder de militaire lijst vallen maar wel een militaire eindgebruiker hebben, toch aan de vergunningsplicht onderworpen worden. Zonder deze clause kan het Vlaamse Barco, dat o.a. militaire beeldschermen produceert die worden gebruikt in raketinstallaties, haar militaire technologie probleemloos zonder vergunningsplicht uitvoeren.

8+1 criteria van het gemeenschappelijk Europees standpunt over wapenexport

In artikel 2 van het gemeenschappelijk Europees standpunt over wapenexport staan volgende 8 criteria uitgewerkt:

1. Respect voor internationale verplichtingen van de lidstaten.
2. Eerbiediging van de mensenrechten in het land van eindbestemming.
3. De spanningen of gewapende conflicten in het land van eindbestemming.
4. De mate waarin de wapenleverantie van invloed is op de vrede en veiligheid in de regio.
5. De nationale veiligheid van de lidstaten en bondgenoten.
6. Het gedrag van het land van eindbestemming ten opzichte van de internationale gemeenschap, met name de houding ten aanzien van terrorisme, de aard van zijn bondgenootschappen en de eerbiediging van het internationaal recht.
7. Risico van omleiding van de goederen binnen het land, of heruitvoer onder ongewenste omstandigheden.
8. Verenigbaarheid van de wapenexport met de technische en economische capaciteit van het ontvangende land (duurzame ontwikkeling).

In wat voorafgaat aan deze lijst staat echter "De lidstaten erkennen de gezamenlijke wens om een defensie-industrie te behouden" en "de versterking van de Europese wapenindustrie draagt bij aan het Europese buitenlands en veiligheidsbeleid". De versterking van de Europese wapenindustrie wordt zo het belangrijkste criterium van dit gemeenschappelijke standpunt.

28 Vlaams Vredesinstituut, maart 2013. "Wapenexport naar de Arabische wereld Het Vlaams wapenexportbeleid in Europese context" http://www.vlaamsvredesinstituut.eu/images/manager/publicaties/onderzoeksrapporten/pdf/20130326_wapenexport_arabische_lente_rapport.pdf

29 De Standaard, 21/10/2013 "Helft Europese vuurwapens in Midden-Oosten komt uit België" http://www.standaard.be/cnt/dmf20131021_00801860

30 Lessons from MENA. Appraising EU transfers of Military and Security Equipment to the Middle East and North Africa. <http://www.psw.ugent.be/crg/publications/bb2withhyperlinks.pdf>

MILITARISERING VAN ANDERE BELEIDSDOMEINEN

De wapenindustrie wil groeien, wil meer producten verkopen, meer winst maken. Daarvoor is ze steeds op zoek naar nieuwe markten. Dat kan door meer wapens te exporteren naar landen buiten de EU, maar dat kan ook door de problemen waarmee de EU kampt binnen haar eigen grenzen, te bestempelen als 'veiligheidsproblemen', waarvoor de wapenindustrie een technologische oplossing heeft.

Deze visie op de werkelijkheid promoot ze met alle middelen die ze ter beschikking heeft. De wapenindustrie heeft er alle belang bij dat beleidsmakers zoveel mogelijk een militaire logica hanteren: de wereld wordt opgedeeld in groene en rode zones; overal zijn indringers die onschadelijk moeten worden gemaakt, de publieke ruimte moet permanent gecontroleerd worden met high-tech bewakingssystemen. De overheid heeft de technologie en de middelen nodig om altijd en overal snel te kunnen ingrijpen.

Migratie is bijvoorbeeld een sociaal fenomeen met diverse sociale, politieke en economische aspecten. Voor de wapenindustrie is migratie enkel interessant wanneer ze er producten door kan verkopen. Vanuit een militaire logica bekijkt ze migranten als indringers die een bedreiging vormen, en daarom gemonitord, gedetecteerd, gecontroleerd en indien nodig geneutraliseerd of uitgeschakeld moeten worden. In oktober 2013 keurde het Europese Parlement de werkingsprincipes goed van "Eurosur", het Europese systeem voor grenscontrole. Binnen Eurosur zullen real-time beelden en data uitgewisseld worden tussen de EU lidstaten en Frontex, het Europees agentschap dat instaat voor de grenscontrole³¹. Deze data worden verzameld door systematische en grootschalige surveillance van de Middellandse zee door middel van drones, schepen en satellieten. De hoofdtaak van Eurosur is om migranten tegen te houden voor ze de EU binnenkomen. Mensenrechtenorganisaties waarschuwen dat de steeds verdere militarisering van de Europese grenzen alleen maar zal leiden tot meer mensenhandel en meer doden, zoals in oktober 2013 nog de tragische dood van 130 vluchtelingen bij een bootongeluk voor de kust van Lampedusa³². De militarisering van het migratiebeleid is zeker goed voor de industrie, maar is geen garantie voor een menselijk en effectief migratiebeleid. Integendeel.

Als je de website van de militaire denktank SDA bekijkt, dan valt het snel op in welke sectoren de wapenindustrie nog actief wil zijn. Er wordt veel over 'health security' gepraat. Gezondheidszorg wordt benaderd als een veiligheidsprobleem. De gezondheid van de Europese burgers wordt bedreigd aan de grens en

31
32

Selling border militarization as a humanitarian effort <http://www.stopwapenhandel.org/node/1572>
"Italië in rouw na tragedie op Lampedusa" De Standaard, 4 oktober 2013 http://www.standaard.be/cnt/dmf20131003_00772646

overal waar veel mensen samenkomen. Migranten, reizigers, zakenlui nemen ziektekiemen met zich mee. En dus moet er technologie ontwikkeld worden die, bv. met sensoren, ziektekiemen kan detecteren in iemands adem. De wapenindustrie werkt aan de heerlijke nieuwe wereld van morgen.

In de EU vallen commerciële belangen en de visie op interne veiligheid steeds meer samen. Dit wordt treffend beschreven in het lijvige rapport "Neoconopticon"³³. In dat rapport wordt de kwalijke rol van de Europese onderzoeksprojecten naar veiligheid beschreven. Met hun focus op de ontwikkeling van nieuwe technologie door veiligheids- en wapenbedrijven, hebben deze projecten de militaire logica een centrale plaats gegeven in de veiligheidsanalyse.

33

<http://www.statewatch.org/analyses/neoconopticon-report.pdf>

6. Conclusie: Een veilig Europa in een betere wereld?

“Een veilig Europa in een betere wereld” zo luidt de titel van de Europese veiligheidsstrategie die in december 2003 door de Europese Raad werd goedgekeurd³⁴. Hierin wordt erkend dat Europa niet los staat van de rest van de wereld en dat interne en externe

“Als we het Europees veiligheidsbeleid uitbesteden aan de wapenindustrie dan schiet er van het Europese vredesproject niet veel over. Het publieke belang moet bovenaan de politieke agenda komen. Het is aan ons om daarvoor te zorgen.”

veiligheid onlosmakelijk met elkaar zijn verbonden. Ook lezen we dat economische verhoudingen een bron van (gewelddadige) conflicten kunnen zijn en dat een handelsbeleid daarom een krachtig instrument kan zijn van conflictpreventie. Met preventie van conflicten kan bovendien ‘niet vroeg genoeg begonnen worden’ en ‘conflicten vergen politieke oplossingen’. Deze elementen zouden zo uit een tekst van Vredesactie kunnen komen.

Zoals blijkt uit de analyse in dit dossier strookt de praktijk niet met deze mooie retoriek. De economische doelstelling van de EU staat met kop en schouders boven elke andere doelstelling. Bij contradicties in het beleid is het pleit dan ook snel beslecht. Een democratisch, sociaal en humanitair Europa staat in de schaduw van de economische belangen. Dit is geen onvermijdelijke natuurwet. Integendeel, het is een politieke keuze die kan veranderen. Europa moet opnieuw een vredesproject worden. Als we het Europees veiligheidsbeleid uitbesteden aan de wapenindustrie dan schiet er van het Europese vredesproject niet veel over. De internationale samenwerking op Europees niveau biedt nochtans fantastische opportuniteiten. Die mogen we niet laten fruiken door de belangen van het bedrijfsleven. Het publieke belang moet bovenaan de politieke agenda komen. Het is aan ons om daarvoor te zorgen.

Wapenbedrijven en hun lobbyisten zijn kind aan huis bij de Europese instellingen. Ze bepalen mee het beleid, verkopen er hun wapentuig en strijken er subsidies op voor de ontwikkeling van nieuwe oorlogstechnologie. ‘Wat goed is voor de bedrijven, is goed voor iedereen’, luidt het motto van de Europese beleidsmakers. Maar een beleid op maat van de wapenindustrie zorgt niet voor een veiligere wereld. Integendeel. Je leest er alles over in deze brochure.

Tijd voor reactie. Herover je stem en ga daar staan waar het beleid vorm krijgt: tussen de lobbyisten en de beleidsmakers. Doe mee met de campagne “Ctrl+Alt+EU: geen militair Europa” van Vredesactie.

Vredesactie is een pluralistische vredesbeweging die radicaal pleit voor een maatschappij waarin conflicten worden opgelost zonder geweld of het dreigen ermee. Vredesactie is een motor voor het ontwikkelen van geweldloze actie. Met de campagnes NATO GAME OVER en Bomspotting stellen we de kernwapens en het interventiebeleid van de NAVO in vraag. Als pacifistische beweging lanceren we initiatieven die de afbouw van de wapenindustrie mogelijk maken.

Vredesactie is aangesloten bij de War Resisters' International (WRI), een wereldwijd netwerk van organisaties, groepen en personen die allen de WRI-beginselverklaring onderschrijven: ‘Oorlog is een misdaad tegen de mensheid. Daarom ben ik vast besloten geen enkele vorm van oorlog te steunen en te ijveren voor de opheffing van alle oorzaken van oorlog’.

www.vredesactie.be // info@vredesactie.be // 03 281 68 39 // Patriottenstraat 27 2600 Berchem

Word Partner van Vredesactie, geef financiële steun via een vaste opdracht op rek.nr. 523-0403000-40.